

32. MES

A peremszínház

Genet Szigorított börtönéről Damir Zlatar Frey rendezésében, továbbá a pazovai SOS-ről és a szkopjei Dies irae-ről

Az egyik fajta színházról elég rendszeresen értesül az olvasó — a nagynevű társulatokról, amelyeknek színészeit ismeri filmekből, tévéjátékokból, rendezőit úgy-szintén. A másik színházat, a színház határvidékén alkotókat viszont hajlamosak az újságok és a fesztiválok is agyonhallgatni, mert ezek általában kényelmetlenebbek, felzaklatnak. Miro Lasić szelektor — dicséretére legyen mondva — nem menekül a peremszínháztól, a MES rendszeresen bemutatja ennek a fajta szélsőséges tudatformának a termékeit. Például folyamatosan nézheti a MES közönsége **Damir Zlatar Frey** rázós darabjait, amelyekben rendkívül durva jelenetek, homoszexualitás és anarchia egyaránt jelen van. Frey nem akar „normális” keretek között alkotni, jól megcsinált előadásokat produkálni, rafinált fényhatásokkal, milliméternyi pontossággal beállított tömegjelenetekkel stb. Egyszerűen szembeszegül az esztétizáló és megalomán formákkal. Pincékben, raktárhelyiségekben játszik színészeivel, zárt körű, kevés néző befogadására képes előadásokat. Viszont azt se foghatjuk rá, hogy valami gyökeresen újat akar — nincs már új —, talán akkor nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy csupán végig akar menni azon az úton, amin elindult. **Eörsi** más szövegekörnyezetből iderángatott szavával: Frey beássa magát a kútba, és mélyíti ezt a kutat, ameddig lehet. Nem lehet már biztosan tudni afelől, ő ássa-e a témát, vagy a téma őt. Genet-dramákat és de Sade-ot rendez sorozatban. Ahogy Genet és de Sade, úgy Frey is tiltott területekről számol be, **Szigorított börtön** című rendezésében a börtönben összezárt férfiak világáról. Genet korai drámájának, így Frey rendezésének is két döntő faktora van: indulat és színhely. A szűk térbe belépő nézőt, az évtizedek óta mindenre felkészült közönséget sokkolja a szag, ami megüti az orrát és az egyórás játék alatt elborítja az agyát. Instálló- és férfi-vécé-szag. Hányaveti, piszkos díszlet. Rácsok. Mögöttük három ember, elvetemült bűnözők, akik nem bánják meg, amit elkövettek: a huszonkét éves Zöldszemű (Pavle Ravnobrih), aki megfojtott egy lányt és akit ki fognak végezni, a huszonhárom éves Lefrance (Jozef Ropoša), akiről nem tudni pontosan, miért csukták le, és Maurice (Niko Goršič), a kis tolvaj. A szerelem és a féltékenység poklában égnek el ezek az emberek. M. és L. is szerelmes a Zöldszeműbe. L. és a Zöldszemű féltékenyek egymásra minden tekintetben. L. végül belefojtja M-et egy kád vízbe. A dráma szövegét, az egymás elleni hisztérikus kirohantásokat elordítják a szereplők,

miközben vasdorongokkal ütik-ve-rik egymást, húzzák, vonszolják főleg Niko Goršičot a sárga földön, ami a színészek izzadságától és a kádból kilöttyent víztől végül is sárrá változik. Nagy színészi átlényegülést ebben a kegyetlen színházban csak Pavle Ravnobrihban láttam, a többiek inkább privát személyekként funkcionálnak, a szó valódi értelmében küzdenek az életben maradásért. Életveszélyes, amit csinálnak, fizikai és pszichikai szempontból is. Szadomazochizmus és perverzió. Sokan kérdezik, mi értelme van ennek? Miért lenne mindennek racionális értelme? Egyébként elővehető Sartre filozófiája, amellyel előkészítette a talajt Genet megjelenésének: „ha a valóság minden rétegét feltárjuk, valóságosabb világgénetet kapunk”.

Miroslav Benka (1956) vajdasági szlovák rendező mozgásszínházi produkcióját, az **SOS-t** „pazovai csodaként” emlegetik a MES-en. Provinciában jött létre, mindenféle művészeti hatásoktól távol, amatőr táncosokkal, akik között van egy nagyon tehetséges, Zdenko Kozik a neve. Állandó foglalkozás nélküli, most éppen szobafestőkkel dolgozik. Az **SOS** a Stara Pazova-i Vladimir Hurban Vladimirov Amatőr Színházban született. Benka és hét táncosa együtt találta ki az előadást, valahonnan a tudatalattiból hívták elő, ezért nincs összefüggő, elmesélhető története. Egy gyermek álma fogja össze a képeket, amelyek Vangelis, illetve Jean-Michel Jarre zenéjére sorriáznak: a Jó születése, a Rossz születése, az Igazság születése, az Igazság furdése, a Jó és Rossz harca, Múmiák élete kelése. Múmiák dreszszúrája, a Múmiák a Rosszban szolgálnak, a nagy Halálkerék stb. Benkaék autentikus kifejezési formát alakítottak ki, amely a testnyelv, a gesztusok expresszivitásán, továbbá zene és kép látványos találkozásán alapul. Technikájuk még korántsem tökéletes, hiányzik a táncosok alaposabb pantomim- és balettképzése, amit azonban eddig elértek, nem kevés. Művészetüknek hódolva Miro Lasić kilencéves szelektori pályafutása alatt most először hívott meg amatőr társulatot a fesztiválra.

Itt említjük meg a másik meghívott vajdasági előadás, a **Tejeskáv** fogadtatását. Az Újvidéki Szerb Nemzeti Színháznak ezt a produkcióját annak idején részletesen ismertettük lapunkban. A

fesztivál kerekasztalánál egymással ellentétes vélemények hangzottak el róla, az idősebb kritikusok védelmükbe vették, a fiatalabbak tagadták értékeit, mondván, ismert írói és rendezői kli-sékből építkeznek. A két kritikus világnak, a fellépőknek és a most feljövőknek ez az ellentéte egyébként szinte minden produkció megítélésénél jelen van.

Zsamina Mircsevcska (1967) friss diplomás szkopjei dramaturgnő **Dies irae** című drámájából készült produkció inkább nevezhető kiszínházinak, mint periférikusnak, ugyanis neves színészekkel állított színpadra a szkopjei rendezőiskola korifeusa, **Slobodan Unkovszki** a Macedón Nemzeti Színházban. Mircsevcska, aki Sztefa-novszki-tanítvány, drámai librettonak nevezni művét, tehát eleve számít a rendezői hozzáírásra és egyéb beavatkozásra. Őt minidrá-mából, vagy ha úgy tetszik, rövidtörténetből áll, amelyeket a főszereplők személye köt össze, valamint a csömör érzése és az élet értelmének a keresése. Mind az öt történet egy hotelszobában játszódik. Az első még koherens dráma, a következőkben már egyre kevesebb a szöveg, lecsupaszodik a játék a pantomimig. Unkovszki ironiának és paródiának, tragikumnak és komikumnak a tőle megszokott finom árnyalásával állította színpad a darabot. A magas színvonalú előadás a kiváló színészek, Mimi Tanevszka, Nenad Sztrefjanovszki, Dusko Kosztovszki, Ljiljana Bogojević, Alekszandar Csiniszki és a többiek érdeme is.

Az idei MES-en eddig nincs egyértelműen rossz előadás, de viszont olyan se, amelyek a felfedezés erejével hatna. Hátra van még azonban a maribori Hamlet, a Pralipe cigányszínház Várnásza és ljubljanaei Poe-adaptáció, amelyek-től sokat várunk.

BARTUC Gabriella

Helyesbítés

Az 1991. április 10-én megjelent A magyarországi pályázata szövegében írás történt a folyószáma kiadásakor. Helyesen: 66210-678-2580 SDK filijala u Sent, expozitura u Adi.

MÁTÓL PÉCSETT:

Verskonferencia, újvidéki résztvevőkkel

A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszéke szervezésében ma kezdődik az a két-

Bori Imre, aki évtizedek óta foglalkozik, elsősorban az avantgárd szempontjából a választott periódussal. Korszakváltás-e a 20-